

**BOLALARNING QOBILIYATINI RIVOJLANTIRISHDA
LOGOPEDNING TUTGAN O'RNI**

Ortiqova Matluba Qodiraliyevna

Farg'ona viloyati Quva tumani Maktabgacha ta'lim tashkiloti logopedi

Annontatsiya: Ushbu maqolada bolalarning qobilyatini rivojlantirishda logopedning tutgan o'rni haqida fikr yuritilgan.

Kalit so'zlar: Logoped, bolalar, qobilyat, rivojlantirish, nuqson, nutq.

Maktabgacha tarbiya muassasalari bolalami jismoniy, aqliy va ma'naviy jihatdan rivojlantirib, ularning tug'ma layoqati, qiziqishi, extiyoji va imkoniyatlarini xisobga olgan holda, milliy va umum insoniy qadriyatlar asosida muntazam ta'lim olishga (maktabga) tayyorlashi lozim. Buning uchun har bir tarbiyachi bolaning rivojlanishida qanday nuqsonlar bo'lishi mumkin, ularning turlari, kelib chiqish sabablari kabi va boshqa ma'lumotlarga ega bo'lishlari kerak. Shuni xisobga olib maktabgacha ta'lim va bolalar sporti yo'nalishidagi bakalavriat o'quv rejasiga «Korreksion pedagogika va logopediya fani» kiritilgan.

So'nggi yillarda talaffuzida nuqsoni bo'lgan bolalarda sezilarli o'sish kuzatilmoqda. O'n yil oldin, rasm boshqacha edi. Eng ko'p uchraydigan muammolar - burun tovushlarni buzish, talaffuz qilish qiyin bo'lganlarni almashtirish yoki qoldirish. Ushbu turdagi nuqsonlar yumshoq deb hisoblanadi va dislokatsiya deb nomlanadi. Bunday bolalarni qobilyatini rivojlantirishda logopedning o'rni beqiyos.

Ammo nutq buzilishlarining yanada murakkab variantlari mavjud. Ularning sabablari markaziy asab tizimining mag'lubiyatiga bog'liq bo'lib, unda tilning yoki butun pastki jag'ning normal ishlashi bilan bog'liq muammolar

mavjud. Bunday nuqsonlarni tuzatish juda va juda qiyin. Shu bilan birga, hushtak va hushtak tovushlarini aytib, bola tilini tishlari orasidan chiqarib tashlaydi, shuning uchun hushtak ovozi o'rniga u "f" ("mafina" - "mashina" o'rniga) tovushiga ega. "R" tovushining noto'g'ri talaffuz qilinishi (guttural yoki uning to'liq yo'qligi) ham juda keng tarqalgan. Qoida tariqasida, nutq terapiyasi mashg'ulotlari 3-4 yoshli boladan, ba'zan esa undan oldinroq boshlanadi.

Bolalarni bunday nuqsonlarini bartaraf etishda logopedning yordami zarur bo'lib, bolaning aqliy vajismony holatiga yordam beradi. Logopedning turli-xil didaktik;ig'or pedagogik texnologiyalari orqali bolada ijobiy natijalar paydo bo'ladi.

Logoped – bu nutqdagi nuqsonlarni bartaraf etish bo'yicha mutaxassis. U maxsus mashqlar yordamida chiroyli gapirish va tovushlarni aniq-tiniq talaffuz qilishni o'rgatadi. Logoped bir paytning o'zida ham vrach, ham pedagog sanaladi. U tibbiy muassasalarda vrach sifatida, ta'lim muassasalarida esa pedagog sifatida faoliyat yuritadi.

Nutqini yaxshilashni xohlagan har bir shaxs logopedning mijozi bo'lishi mumkin. Masalan:

1. Yosh bolalar. Nutqi sekin rivojlanayotgan, duduqlanadigan, tovushlarni to'g'ri talaffuz qilishga qiynaladigan yoshlar logopedning asosiy mijozlari sanaladi.

2. Abiturientlar. Nutqiy malaka talab etiladigan san'at institutlariga kirishni ko'zlagan yoshlar ham logoped maslahatlariga muhtojlik sezishadi.

3. Katta yoshlilar. Ishi doimiy muloqotlar bilan bog'liq kasb egalari ham logopedga tez-tez murojaat etib turishadi. Ba'zan shunaqasi ham bo'lib turadiki, xodimning biror mansabni egallashiga uning talaffuzidagi kamchiliklar xalal

berayotgan bo'lsa, korxonada ma'muriyati shu xodimni logoped huzuriga jo'natadi.

4. Bemorlar. Bosh miyaning jarohatlanishi oqibatida, masalan, insult holatidan so'ng nutqini yo'qotgan bemorlar ham logoped yordamiga muhtojdirlar. Bunday holatlarda maxsus metodlar qo'llaniladi.

Bu mutaxassis tayanch tibbiy bilimlarni ham egallagan bo'lishi shart, chunki u muayyan kasallik (patologiya) ni davolash bilan shug'ullanadi. Neyrofiziologiya, nevropatologiya, psixopatologiya, eshitish, gapirish va ko'rish a'zolari fiziologiyasi hamda genetika asoslari logoped uchun tanish bo'lishi muhim. Logoped ayni paytda yaxshi psixolog ham bo'lishi kerak, chunki u bolalar bilan ham, kattalar bilan ham o'ziga xos aloqa o'rnatishi lozim.

Psixolog va pedagog bo'lish barobarida bu mutaxassis ona tiliga doir bilimlarni yaxshi o'zlashtirgan, psixolingvistika bilan tanishib chiqqan bo'lishi ham kerak. Bu kasb egalarida ayrim o'ziga xos xususiyatlar bo'lishi talab etiladi. Bolalarni sevish, xotirjamlik va sabr-toqat, chiqishuvchanlik va aktyorlik shular jumlasidan. Va, albatta, logopedning o'zida nutqiy muammolar bo'lmasligi kerak.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Pedagogik fanlari o'qitishning mazmuni va metodil. Ilmiy tekshirish Instituti.
2. O'rta maktablarda chet tili o'qitish kursil Professor Setlin V.S. tahriri Toshkent —O'qituvchil 1978 y.
3. Jabborov V. —Talabalarning chet tilidan mustaqil ishlaril, Toskkent —1984 y.
4. Rahmatova D. Istiqlol va til ilmiy amaliy anjuman materiallaril Toshkent 2007-yil 3- qism 209-211 betlar.
5. Jumaniyozov, S. A. (2020). Abdulla Qahhor hikoyalarini o'rganishda innovatsion metodlar. Science and Education, 1(5).
6. Khodjamkulov, U., Botirova, S., Shofkorov, A., & Abdirimova, I. (2020). Bases of Organizing Cooperation between Educational Institutions through Clusters (on the Example of the Education System of Uzbekistan). Journal of Critical Reviews, 7(12), 166-169.
7. Ijtimoiy tarmoq